

bilimname XXXIV, 2017/2, 603-613

Geliş Tarihi: 25.08.2017, Yayın Tarihi: 31.10.2017

DİNLER VE KÜRESELLEŞME*

Peter L. BERGER^a

Çev.: ● Hatice GÜL^b

Öz

Yazar'ın, Boston Üniversitesi araştırma merkezinde, küreselleşme ve kültür üzerine yürüttüğü ve on ülkeyi kapsayan bir projeden elde edilen çalışmaların gündeme getirildiği bu makalede küreselleşme ve kültür arasındaki karmaşık ilişkinin doğası gözler önüne serilmektedir. Küresel kültürün cezbedici karakterine insanlar karşı koyamazken, diğer taraftan aynı küresel kültürün reddedilebilir karakterine de direnebilmektedirler. Öte yandan, küresel kültürün bu iki karakteristik özelliğinin dışında, küresel kültürün pasif kabulü ve reddi *arasında* sıkışmış kalan ayrı bir kültürel özellikte bu çalışmada yansımaları bulunmaktadır. Özellikle geleneksel kültür unsurları ile Batı kaynaklı modernlik unsurlarının harmanlanmasında ülkelerin dini unsurlarının geçirdiği dönüşümler de küreselleşme ve kültür arasındaki ilişkinin önemli bir boyutunu teşkil etmektedir. Küresel kültür fenomeni modernleşme süreci ile yakından ilgilidir ve ortaya çıkan küresel kültür bir modernleşme olgusunun göstergesidir. Günümüzde neredeyse tüm dinî topluluklar, küreselleşmeyle birlikte kendilerine ait geleneksel toprakların sınırlarını aşarak gelişmektedir. Fakat amaçları ve kapasiteleri, modernitenin yeni formlarını yaratırken farklılaşmaktadır. Bu bağlamda, küresel kültür tarafından aktarılan Batı modernliğinin tek modernlik seçeneği olarak kalmayıp dünyanın birçok yerinde *alternatif modernitelerin* varlığının ve yaygınlığının gündeme getirildiği bu çalışma, küreselleşme ve kültür arasındaki diyalektiğin karmaşık doğasının önemini vurgulamaktadır.

* European Judaism, Volume 36, No: 1, Spring 03, 4-10. Bu makale ve bu konu ile ilgili diğer makaleler, 14-19 Ocak 2002'de Lizbon'da yapılan büyük bir konferansın bir kısmı olarak Gülbenkian Foundation'ın izniyle yayınlanmıştır.

^a New School for Social Research'da, Rutgers ve Boston Üniversitelerinin değişik fakültelerinde öğretim üyeliği yapan Berger, 1981'den beri Boston Üniversitesi Fen-Edebiyat ve İlahiyat Fakülteleri'nde (College of Arts and Science ve School of Theology) sosyoloji ve ilahiyat profesörü olarak çalışmıştır. Aynı zamanda Boston Üniversitesi İktisadi Kültür Araştırmaları Enstitüsü (Institute for the Study of Economic Culture) müdürlüğünü de yürütmüştür. 20. yüzyılın en iyi sosyologlarından biri olan Berger, 27 Haziran 2017'de Brookline, MA'da 88 yaşında vefat etmiştir.

^b hgul11212@gmail.com

Anahtar kelimeler: Küreselleşme, Din, Alternatif modernite, Karşı yayılmalar.

Giriş

Burada size sunmayı istediğim konu bir hayli geniş olup, bunu size makul bir şekilde ancak büyük fırça darbeleriyle yapılmış bir resim olarak gösterebilirim. Anlatacağım şeylerin çoğu, Boston Üniversitesi araştırma merkezindeki çalışmalara ve öncelikli olarak şu ana kadar on ülkeyi kapsayan, küreselleşme ve kültür üzerine yürüttüğümüz en geniş kapsamlı projeden elde edilen çalışmalara dayalı olacaktır. (Araştırmanın başlıca sonuçları Samuel Huntington ile birlikte düzenlediğimiz bir ciltte yayınlandı, *Many Globalisation: Cultural Diversity in the Contemporary World*, Oxford University Press, 2002). Din hakkında bir şeyler söylemeden önce küreselleşmenin kültürel boyutuyla ilgili birkaç genel gözlemimden bahsetmem gerekecek. (Dünyanın birçok yerinde öncelikli olarak bu noktaya dikkat çekmeme rağmen, birileri kültürü incelerken, birileri de dine yönelmektedir).

Küreselleşme son derece güçlü, ekonomik ve teknolojik güçler tarafından yönlendirilen bir süreçtir. Toplumların, küreselleşme sürecinin sonucunda, kendi aralarında ve birbirleriyle olan ilişkilerinde, bu sürecin getirdiği kârlar ve maliyetler kadar diğer önemli bileşenlere de sahip olduğunu biliyoruz. Ancak burada meselenin bu önemli yönünü ele almaktan ziyade dikkat edilmesi gereken oldukça basit bir gerçek var: Küreselleşme, dünya çapında nüfusu giderek artan insanlar arasındaki iletişim olanaklarında muazzam bir artış anlamına geliyor. Herkes birbiriyle fazla çaba sarf etmeden iletişim kurabilmektedir. Bu durum sadece ekonomik ve siyasi gücü elinde bulunduranlar için değil, diğer kurumlardaki akademisyenler, dinî veya ideolojik söylem taraftarları, gangsterler, pul koleksiyoncusundan pornografiye kadar her tür hobi meraklıları, aynı zamanda, gittikçe artan bir yoğunlukla parasıyla seyahat edebilen veya faks, modem ve telefon gibi teknolojik araçlara kolayca erişebilen sıradan insanlar için de geçerlidir. Bu basit gerçek bir süreliğine düşünmeye değer gibi gözükmemektedir. Çünkü bu küresel sohbet ağını, bütünüyle iyi veya kötü olarak değerlendirmek onu zaten çok mantıksız kılmaktadır. Boston'daki üniversite profesörlerinin veya pul koleksiyonu yapanların, Bangkok'taki meslektaşlarıyla iletişim kurabilmelerindeki kolaylık memnun edici olabilir; ancak bu memnuniyet, uyuşturucu patronlarının, teröristlerin ve pedofillerin de aynı imkânı kullanmalarının farkında olunmasıyla azalacaktır.

Şu ana dek küreselleşmenin taraftarları ve eleştirmenleri tarafından paylaşılan, küreselleşme ve kültür arasındaki ilişkiye dair geleneksel görüşün var olduğunu görmekteyiz. Açıkça görülüyor ki hem köken hem de içerik açısından Batılı kültür, esasında Amerikan menşeli bir kültür ortaya çıkarmaktadır ve bunun da ötesinde, bu kültür dev bir silindir gibi dünya ölçeğinde yuvarlanmaktadır. Bazıları bu küresel kültürün yaşam standartlarını arttıracığı, uluslararası sivil toplum ve demokrasiyi teşvik edeceği şeklinde büyük bir ümit taşımaktadır. Bazıları ise bu kültürün, en iyi ihtimalle yaşamın yüzeysel ve önemsiz yollarıyla yayılan bir tehdit, en kötü ihtimalle de bir vahşi kapitalizmin hizmetinde neo-emperyalizmin kötü bir komplosu olduğunu düşünmektedir. Belirtilen bu umut ve tehdit görüşlerinin büyük bir şekilde abartıldığını düşünüyorum. Her hâlükarda, kültürel durumun (hoşnut olarak algılanır veya algılanmaz) önemli derecede daha fazla karmaşık olduğunu düşünmekteyim.

Birçok geleneksel görüş gibi aslında bu da bazı temellere sahiptir. Ağırlıklı olarak Batı ve Amerikan esinli ortaya çıkan bir küresel kültür gerçekten var. Bu kültür hem elit hem de popüler tezahürlere sahiptir. Bunu, Samuel Huntington'un çok da isabetli bir şekilde 'Davos Kültürü' diye adlandırdığı uluslararası iş dünyası elitlerinde ve bundan başka diğer elitlerde (buna küreselleşen aydınlar da dahil) görebiliriz; ancak bu kültür aynı zamanda popüler kültür aracılığıyla daha geniş kitlelere de nüfuz etmektedir. Tüm bu bulgular içerisinde önemli bir gerçek var ki o da şudur, İngilizce ve aynı zamanda *Amerikan* İngilizcesi artık neredeyse mutlak bir hegemonyaya sahiptir. İster kabul edilsin ister edilmesin, burada dilin masum bir şekilde kullanılmadığını ve dil ile gelen bilişsel ve normatif varsayımların gemiye ağır bir yük yüklediğini belirtmek istiyorum.

Küresel kültür hakkında konuşmak nispeten yenidir. Ancak bu fenomen, uzun süredir konuşulmakta olan modernleşme süreci ile ilgilidir. Dünya sahnesinde Amerika'nın daha az bir öneme sahip olduğu bir zamana geri dönsük bile, modernleşme kendi köklerine Batı içinde zaten sahiptir. Her ne olursa olsun, ortaya çıkan küresel kültür bir *modernleşmedir*. Küresel kültür kendini belirgin bir modernleşme olarak algılar ve diğerleri tarafından algılanır, tabii ki geleneksel inançlara, değerlere ve yaşam biçimlerine artan bir gerilimle birlikte muhalefet etmediği takdirde. Çok uluslu bir şirkette bir iş için kendini yetiştiren gezgin bir Afrikalı genç, ABD'ye bir dostluk ziyareti için başvuran taşralı bir Çinli bürokrat, aynı zamanda Amerikan üniversitelerinin isimlerinin yer aldığı tişörtleri giyen, Amerikan müziği ile dans eden ve en son çıkan rock starlarının tümünü bilen Vladivostok'da yaşayan genç bireylerin tümü modern bir yaşam tarzına, en azından kısmen

de olsa modern bir dünya görüşüne sahip olan adaylardır. Bu kişilerin modern ekonomik ve politik kurumlarda geniş bir katılım için de aday olduğunu söylemek ayrıca mümkündür. Modernleşmenin bir yönü de özellikle *bireyselleşme* ile ilgili olmasıdır: Bazı sebeplerden ötürü olabildiğince burada bunu kurcalayamayacağım; modernleşme süreci, bireylerin kendi öz kaynaklarını ve kanıksanmış geleneksel kimliklerini sıyrarak bireyleri kendisine çekme eğilimindedir. Yükselen küresel kültürün, elit ya da popüler düzeyde olması, bu potansiyel zorlu geçişi anlamlı ve katlanabilir kılan bir bağlam sağlar.

Buraya kadar anlattığım şeyler mutlak bir şekilde geleneksel görüş ile çelişmemektedir. Daha yakından da görüleceği gibi, bu durumun önemli ölçüde değiştirilmesi gerekir. Genel olarak konuşmak gerekirse, ortaya çıkan küresel kültür hem karşı konulamaz (yani o ezici bir güç *değil*) hem de yekpare ve geri döndürülemez değildir. İnsanlar ona direnebilir veya onu değiştirebilir, onun içinde çatışan unsurları seçebilir ve ayıklayabilir. Son hususu çok kısa bir şekilde izah etmek gerekirse: Aynı kültürel küreselleşme süreci, 'Washington Konsensüsü' ve onun *Batılı* eleştirmenlerini, Hıristiyan Evanjelik erdem öğretisi ve feminist ideoloji ile birlikte günübürlük cinsellik imajlarını, yüksek kalorili fast-foodları, geçici sağlık modası diyetleri ve benzerlerini kendinden geçirir.

Küresel kültürün teslim alıcı karakterini vurgulamama izin veriniz. Hiç şüphesiz burada durağan olarak tasvir edilebilen küresel kültüre bir cevap olacağını düşünüyorum. Kısa bir süre önce, Avrupa'da çok uluslu bir firmanın işletme danışmanlarının, çalışanları için düzenlediği bir çalışmaya/seminere katıldım. Dili tabii ki İngilizce idi. Dünyanın her köşesinden gelen katılımcılar, 'Davos Kültürü'nün umut vaat eden genç üyelerini büyük ölçüde motive etti. Deri pigmentasyonunun farklı tonları dışında, kimin nereden geldiğini söylemek mümkün değildi. Onlar birbirine benziyordu, aynı giyinmiş, aynı şeyi konuşuyorlardı, aynı esprilere gülüyorlardı, aynı vücut diline sahiplerdi. Bu şartlar altında, içlerinden bazılarının çalıştaydan/seminerden sonra egzotik bir yere gitmeleri, yerli kıyafetler giymeleri ve eski kabile ritüellerine katılmaları mümkündür. Ancak bu özel durum beni tereddütte bırakmıştı. Yapmış olduğum resmi toplantılardan sonra onlarla biraz vakit geçirdim ve bundan elde ettiğim izlenim şu oldu: İşverenleri tarafından temsil edilen küresel bir kültürün var olduğu ve bunun içinde bu kişilerin bilincin yanı sıra davranışlarında da iyice sosyalleşmiş olduğunu fark ettim (bu insanları çok ilgi çekici bulmadığımı burada söylemeliyim).

Aynı küresel kültür, aynı zamanda hararetli bir şekilde hatta şiddetle reddedilebilir. Burada Avrupalı entelektüellerin (bir eski Fransız bakanın Disneyland'ın Avrupa şubesi hakkında 'Kültürel Çernobil' nitelendirmesini anımsıyorum) fevkâlade küçümsemesinden tutun da bugün Dünya Bankası ve benzeri organizasyonlarının toplantılarına rutin olarak eşlik eden ayaklanmalara ve hatta aşırı İslamcılara kadar bir dizi yanıt var. Bu tepkinin çok ciddi bir olgu olduğunu vurgulamaya gerek yoktur; ancak burada bu sonuca ulaşabilmek için ayrıntılı işe yarar izahlara sahip değilim. Benim hem önemli hem de ilginç bulduğum şey, küresel kültürün pasif kabulü ve reddi *arasında* kalan yansımalarıdır. Bununla ilgili sadece bir örnek vereceğim ve sonrasında din konusundan bahsedeceğim.

Hindistan'a bilgisayar sektörüyle uğraşanların çalışmalarının bir kısmını oluşturan, daha önceden de yukarıda bahsettiğim bize ait bir proje üzerine geldik. Buradakiler, dünyanın herhangi bir yerinde yaşayanlar gibi modernleşmiş insanlar olmasına rağmen onların çoğu geleneksel ritüelleri uygulayan ve ciddi biçimde kast sisteminde yer alan dindar Hindulardı. Bunlardan bazıları en azından, hem küresel iş ve teknoloji dünyasında hem de geleneksel Hinduizm dünyasında görünür bir gerginlik olmadan yaşamlarını çekip çevirebilir gibi görünmekteydiler. Belirtmek istediğim noktayı daha iyi açıklamak için şimdi bir resim çizelim: Hindistan'da zanaatkârların araç-gereçlerine çelenk koyduğu ve Tanrısal yaratıcılığın bir enstrümanı olarak tapındığı bir Hindu festivali vardır. Bangalore'de düzenlenen bu festival bilgisayarlara çelenk koyma suretiyle de bazı firmalar tarafından kutlanır. Bu gerçekten çok ilginç bir konuyu gündeme getiriyor: İsraili sosyolog Shmuel Eisenstadt, bu olayı *alternatif modernitelerin* olasılığı diye adlandırmaktadır: Küresel kültür tarafından aktarılan Batı modernliği tek bir modernlik seçeneği değildir. Dünyanın farklı yerlerinde gerçekleşen olaylar gösteriyor ki insanlar genellikle büyük bir ustalıkla çalışıyor ve geleneksel kültür unsurları ile Batı kaynaklı modernlik unsurlarını harmanlamada başarı sağlamaktadırlar. Bu durum çok olumlu bir gelişme gibi görünmekte ve ayrıca din bunun içinde önemli bir rol oynamaktadır.

Bugünün dünyasında sık sık kendisinden bahsettiren iki büyük dinamik dinî hareketten kısaca tartışarak bahsedelim. İlk 'Popüler Protestanlık' ve sonra da 'Yeniden Canlanan İslam'.

Bu ilk hareketin çekirdeği, Pentekostalizm'in dünya çapında patlamasıdır. Pentekostalizm'in bu patlaması, muazzam boyutlarına rağmen Batılı akademisyenler ve medya insanları açısından çok yabancı bir meseledir, ancak bu olayın geniş çapta fark edilmesi biraz zaman almıştır.

Yıllardan beri bu olguyu inceleyen İngiliz sosyolog David Martin, dünyada en az iki yüz elli milyon Pentekostal olduğunu ve muhtemelen sayının bundan da fazla olduğunu tahmin etmektedir (üzerinde durulması gereken husus, bu hareketin çok fazla yaygınlaştığı Çin'in yer altı dünyası). Araştırma merkezimiz tarafından desteklenen ve Latin Amerika'da İngiliz sosyolog David Martin'in gerçekleştirdiği bu ilk proje neticesinde, Pentekostalizmin iş ve eğitimde, kadınların statüsünde, aile içi ve aile dışı kişisel davranışlarda kültürel bir devrimden farksız olmadığı açık bir şekilde anlaşılmıştır (Rio Grande'nin güneyinde yaklaşık elli milyon Pentekostal yaşamaktadır). Bu kültürel dönüşümün doğal olarak modernleştirici olduğu yönündeki Martin'in bu analizine katılıyorum—gerçekten, bu analiz Max Weber tarafından incelenen 'Protestan Ahlak'ı tezinin aynısını tekrarlamaktadır—ve o, önemli değişiklikler olsa da yükselen küresel kültürün popüler bir boyutu olarak görülmelidir. Yirminci yüzyılın ilk yıllarında Amerika Birleşik Devletleri'nde meydana gelen bu dinî hareket gözle görülür bir şekilde devam etmekte, aynı zamanda Latin Amerika'ya özgü kültürel bileşenleri ile uyum sağladığı görülmektedir. Pentekostal nüfusun en fazla yoğun olduğu yer (tam olarak anlamadığım sebeplerle) Guatemala'dır — şu ana dek nüfusun en az %25'i — ve orada Maya diline tercüme edilmiş Amerikan İncil İlahileri'ni (American Gospel Hymns) söyleyen insanlar bulunmaktadır.

'Popüler Protestanlık', Pentekostallar dışında diğer grupları da içermektedir —Pentekostal, Mormonlar, Yehova Şahitleri ve Afrika Bağımsız Kiliseleri (African Initiated Churches)'i dışında çeşitli Hıristiyan Evanjelist gruplar—; bu grupların hepsi başarılı bir şekilde bazı ülkelerde yayılmaktadır. Kişi dinî inanç ve uygulamalarıyla ilgili ne düşünürse düşünsün (sıkı Ortodoks olmasam da burada bir Lutheryan olduğumu belirtmeliyim; ancak bunlardan herhangi birine bağlı değilim), çok gelişmiş bir düzeyde olmamasına karşın burada başarılı 'alternatif modernite' örneklerini görebileceğimizi düşünüyorum. Gittikçe artan bir şekilde, bu gruplar dünya çapında, insanları ve fikirleri taşıyarak, küresel ağlar yaratmaktadır.

Yeniden Canlanan İslam, sadece militan gruplaşmalar içerisinde değil, dünyada da küresel bir hareket haline gelmiştir. Batı'daki Müslüman diasporası, özellikle de Avrupa'daki diaspora, burada stratejik bir rol oynar. Humeyni'nin Amerika için kullandığı meşhur 'Büyük Şeytan' lakabı (Batı, genel olarak ima yoluyla bir bütün olarak ele alınır) gibi, küresel kültüre karşı çok geniş kapsamlı muhalif bir anlayışın varlığı söz konusudur (Bu gerçeği yansıtmaması açısından kayda değerdir ki hem İncil hem de Kur'an'da, şeytanın

en büyük ayartan olarak tasvir edildiği görülmektedir. Batı kültürü, bir düşman olabilir; ancak aynı zamanda çok baştan çıkarıcıdır).

Protestanlığın aksine İslam'ın modernliği benimsemekte çok daha fazla güçlükler içerdiğini söylemenin adil olacağını düşünüyorum. Bunda en önemli faktörün iki din arasındaki kadının statüsü olduğu konusunda şüpheliyim. Fakat öyle olsa bile, Arap dünyasında, Türkiye'de ve hatta İran'da ruhani çevrelerde inanılır bir şekilde bir alternatif modernite oluşturmak isteyen önemli İslami hareketler de mevcuttur. En önemli hareketler, her şeye rağmen, en fazla nüfuslu Müslüman ülkelerden biri olan Endonezya'da neredeyse sıra dışı bir durum olarak meydana gelmiştir. Her ikisi de büyük İslami hareketler olan, Nudhat'ul-Ulema ve Muhammediye hareketleri (her birinin taraftarı milyonlardadır) Ortadoğu'daki militanlarından sıyrılarak İslam ve modernlik arasındaki ilişkinin yeni bir anlayışını temsil etmektedirler. Meslektaşım Robert Hefner (araştırma merkezimizin ortak yöneticilerinden biri) Endonezya üzerine yaptığı araştırmayla ilgili son kitabında, bu hareketleri, özellikle ilk adı geçen hareketi tanımlamak için 'Sivil İslam' terimini kullanır. Lideri Abdurrahman Wahid, İslam'ın inanç, ritüel ve ahlak gibi konulardaki anlayışını kesin bir kararlılıkla sürdürmesine rağmen, demokrasi ve piyasa ekonomisi yanlısı olarak, dinî özgürlük lehine, kadın eşitliği ve dinî hukuktan, devleti ayırma konularında istekli bir imaj çizerek böyle bir İslam'ın vizyonu hakkında ikna edici bir şekilde konuşmayı sürdürmektedir. Çok etkileyici bir entelektüel olmasına rağmen Wahid'in akıllı bir politika izlememesi gerçekten büyük bir üzüntüdür. Wahid'in kısa ömürlü başkanlığının başarısızlığı, Sivil İslam için bir gerilemedir—başarılı bir başkanlık Wahid'e 'stratejik bir konum' sağlayabilirdi—Bununla birlikte, Wahid, hâlâ gündemdedir. Alternatif İslami bir modernitenin, nasıl tasavvur edilebileceğinin canlı bir örneği olarak ona itibar etmekteyim.

Herkes artık birbiriyle fazla çaba sarf etmeden iletişim kurmaktadır: "İsa Adına Kampus Haçlı Seferi (Campus Crusade for Christ)" topluluğu, Amerikalı Hıristiyan Evanjelist bir grup, düzinelerce ülkede yerel dillerle adlandırılmış "İsa Filmi"ni ekranlara taşımaktadır. Çok sayıda insan, Anglikan dinî törenlere katılmaktan ziyade, her hafta İngiltere'deki camilere gitmektedir. Anıtsal Mormon ibadethaneleri, Buenos Aires havaalanı dışına taşmakta ve Johannesburg Witwatersrand Üniversitesi'nin tam karşısına kadar uzanmaktadır (Mormonizm'e çok fazla sayıda dinî dönüşümün, neden Güney Pasifik'te ortaya çıktığını bana sormayın). Krishna'nın dindarları, Amerika ve Avrupa'nın şehir ve sokakları boyunca dans etmekte ve şarkı

söylemektedir. Genel merkezi Brooklyn'de bulunan Lubavitch Hasidizm'in takipçileri, Rusya'da 'Yahudiliği' yeniden canlandırmaktadır.

Günümüzde neredeyse tüm dinî topluluklar, tam bir küreselleşme olmasa da kendilerine ait geleneksel toprakların sınırlarını aşarak gelişmişlerdir. Fakat amaçları ve kapasiteleri, modernitenin yeni formlarını yaratmada farklılaşmaktadır. Roma Katolik Kilisesi, tabii ki, yüzyıllar boyunca küresel bir kurum olmuştur. Yani, günümüzde gerçek haber değeri taşıması artık zordur. İlginç olan şey ise yeni yöntemlerle Katolikliği modernite ile ilişkilendirmek için çeşitli girişimler olmasıdır. *Opus Dei* (İspanya'da kurulan Katolik bir hareket) söz konusu olan önemli bir vakadır. Bu gruptakiler bir yandan usulüne uygun olarak geleneksel öğretilere ve dindarlığa özenle bağlıyken, öte yandan modern dünyayı benimsemeye önemli derecede esneklik göstermişlerdir. Bu hareketin çıkış noktası olan İspanya, modern piyasa ekonomisine geçişte önemli bir rol oynarken en azından Franco rejiminin ardından demokrasiye geçişte dolaylı bir rol almıştır. Bu hareket, çeşitli Latin Amerika ülkelerinde ve Filipinler'de çok etkili olmaya hâlâ devam etmektedir. Aynı zamanda alternatif bir modernlik için, projenin önemli bir kısmını temsil etmektedir. Bütün önemli Protestan gruplar, farklı başarı ölçütlerinde küresel sosyal yardım çalışmalarısıyla meşgul olmaktadırlar. Bunun etkileri bazen çok beklenmedik de olabilmektedir. Lambeth konferansları için periyodik olarak bir araya gelen Anglikan piskoposlarını giderek beyaz olmayanların oluşturduğu görülmektedir. Anglikanizm İngiltere'de oldukça kötü bir durumda iken, Amerika'da ondan daha iyi bir durumda değildir. Afrika'da ise iyi durumdadır. Beyaz liberal kilise papazları, bu çok kültürlülükten memnun olmuşlardır. Ancak onlar, Afrikalı piskoposların kürtaç ve eşcinsellik gibi konularda kendileri ile aynı ilerici görüşleri paylaşmadıklarını fark ettiklerinde daha az memnun olmaya eğilim göstermişlerdir. Doğu Hıristiyan Ortodoksluğu muhtemelen büyük Hıristiyan topluluklarının en az küreselleşen bölgesi durumundadır, ancak Rusya'daki dinî canlanma, Batı'daki dinî canlanmanın tamamen bir kopyası olmayacak bir modernite arayışında olan insanları içermektedir. Bu çabaların bir kısmı, ne yazık ki, bazı çirkin milliyetçi duygulara sahip bulunmaktadır.

Batı'da, Güney ve Doğu Asya dindarlıklarının yayılmasıyla dinî küreselleşmenin önemli bir olgusu meydana gelmiştir. Bu konuyla ilgili küreselleşme projemizin Hindistan kısmını yürüten antropolog Tulasi Srinivas, Doğu'dan Batı'ya gelen kültürel etkiler anlamına gelen 'Counter-

Emissions (karşı-yayımlar)¹ deyimini kullandı. İngiliz sosyolog Colin Campbell aynı fenomeni açıklamak için 'Easternisation (Doğululaşma)' terimini kullanmaktadır. Hinduizm, bu yöndeki bazı çabalara rağmen çok başarılı olamamıştır (Hare Krishna ve Sal Baba hareketleri ve daha sofistike bir düzeyde, çok eski Ramakrishna Mission ve Vedanta Society gibi). Batı'daki Hindu Diasporası etnik bir yapıya sahip; ancak asimile bir yaşam tarzı ile Hinduizm'i birleştirme girişimleri alternatif modernite başlığı altında ilginç görünmektedir. Budizm, bir 'karşı-yayımla' dini olarak daha görünür durumdadır. Amerika'da Budistlerin çoğunluğu hâlâ Asyalı göçmenlerden oluşur; ancak tahminen sekiz yüz bin etnik olmayan (aynı ırktan) din değiştiren kişi vardır. Budist süreli yayınlar gözden geçirilip incelenirse, *Amerikalı* bir Budist olmanın ne anlama geldiği ile ilgili çok enteresan tartışmalar ortaya çıkar ki, bu tartışmalar da yerelleşme adına kaybedileceklerle karşılık, geleneksel Budist doktrin ve pratiklerin zaruri olmasıyla ilgilidir. Campbell, organize olmamış Asya'ya özgü fikir ve uygulamaların Batı'ya doğru önemli akışlarını temsilen sözde New Age dindarlığı ile özellikle ilgilenmektedir.

Şu anda yukarıda bahsi geçen Afrika Bağımsız Kiliseleri (African Initiated Churches) ile özellikle ilgileniyorum, çünkü bu grubun üyelerinin ekonomik ve siyasal davranışları üzerinde bir araştırma projesi planlıyoruz. Bu kiliseler geleneksel Afrika dininin çeşitli unsurları ile Hıristiyanlığı birleştirerek son derece senkretik bir yapı oluşturmuştur. Şu ana dek bu konuyla ilgili görece birkaç veriye sahibiz; ancak anekdot niteliğinde kanıtlar şunu göstermektedir ki dinî inanç ve uygulamalar, Batılı teologlara tuhaf görünüp onları şüpheye düşürürken, diğer taraftan Pentekostallar gibi bu gruplar da modernleşen 'Protestan Ahlakı'na uyum sağlar. Sahra-altı Afrika'daki kiliselere bağlı milyonlarca insan, potansiyel olarak çok önemli bir toplumsal güce sahiptir. Güney Afrika devlet başkanı Thabo Mbeki, moderniteye geçişin belirgin bir Afrikan tarzını ortaya koyan 'Afrika Rönesansı' hakkında düşüncelerini dile getirmektedir. Ben onun aklından geçenin Afrika Bağımsız Kiliseleri (African Initiated Churches) olduğunu sanmıyorum. Böyle bir kültürel dönüşümün önemli bir temsilcisi ortaya çıkarsa bu merak uyandırıcı olurdu.

¹ Genelde Batı'nın kültürel anlamda Doğu'yu etkilediği düşünülür, ancak antropolog Tulasi Srinivas, Doğu'nun da Batı'yı kültürel açıdan etkilediğini vurgulamak için '*Counter-Emissions*' deyimini kullanmıştır. Biz, bu deyim Türkçeye çevirirken, '*Karşı Yayımlar*' olarak kullanmayı uygun bulduk (ç.n).

Burada yazımı sona erdirmek istiyorum. Sizin de gördüğünüz üzere pek çok konuya değindim, bunların her biri çok daha fazla detaylı tartışmayı gerektirmektedir. Ancak, özellikle iki noktaya değindiğimizi umuyorum: Küreselleşme ve kültür arasındaki ilişkiler oldukça karışıktır ve din bu ilişkilerin çok önemli bir yönünü teşkil etmektedir.

bilimname XXXIV, 2017/2, 613-613
Arrival Date: 25.08.2017, Publishing Date: 31.10.2017

RELIGIONS AND GLOBALIZATION*

Peter L. BERGER

Trs.: © Hatice GUL^a

Abstract

This article in which the academic studies that the academic writer has carried out an academic project on globalization and culture at the Boston University research center, involving ten countries have been put on the agenda deals with the nature of the complex relationship *between* globalization and culture. While people cannot resist the appeal of global cultures, on the other hand, they can resist the rejectable character of the same global culture. On the other hand, in addition to these two characteristic features of the global culture, a distinct cultural feature trapped between the passive acceptance of global culture and rejection is also reflected in this study. Transformations of the religious elements of the countries in the blending of the elements of traditional culture and Western-originated modernity constitute an important aspect of the relationship between globalization and culture. The global culture phenomenon is closely related to the process of modernization and the emerging global culture is a sign of modernization. Today, almost all religious communities are in progress by overcoming the boundaries of their traditional lands with globalization. But their aims and capacities differ when they create new forms of modernity. Concordantly, this study emphasizes the complex nature of the dialectic between globalization and culture, not only being the only modern option of Western modernity conveyed by global culture, but also presenting the existence and prevalence of *alternative modernities* in many parts of the world.

Keywords: Globalization, Religion, Alternative modernity, Counter-Emissions.

* This article has been published by the permission of Gülbenkian Foundation.

^a hgul11212@gmail.com